

Список використаних джерел

1. Гула Л.Ф. Оперативно-розшукова характеристика протидії організованих злочинних груп правоохоронним органам та заходи щодо її припинення // Л.Ф. Гула // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск (69). Дніпропетровськ. ДДУВС, 2013. – С.83–93.

Ніколаюк Сергій Ігорович,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНІ РІВНІ МОТИВАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Під час виявлення та припинення конкретного кримінального правопорушення державні інтереси й інтереси особи часто не збігаються. Обов'язок держави полягає у застосуванні регламентованих законом засобів з метою виявлення ознак кримінального правопорушення, встановлення винуватого у його вчиненні притягнення його до відповідальності. Формально, обов'язок громадянина полягає у наданні допомоги правоохоронним органам у виконанні їх функцій щодо протидії злочинності, але водночас, особисті інтереси полягають у збереженні наявних у громадянина благ, інтересів, їх недоторканності та непорушності. На нашу думку, індивід може і повинен бути зацікавлений у наданні допомоги компетентним органам у виконанні їх державних обов'язків, проте не можна цю особисту зацікавленість розглядати як обов'язок. Разом з тим, покази осіб забезпечують біля 80 % всієї доказової бази. В певних сферах держава сприяє та заохочує осіб повідомляти про можливі факти кримінальних правопорушень, наприклад – регламентована процедура повідомлень особами (викривачами) про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, усно та письмово, у тому числі через спеціальні телефонні лінії, офіційні вебсайти, засоби електронного зв'язку, засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо. Умови для здійснення повідомлення про можливі факти

корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», забезпечують викривачам спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, для чого в кожному з зазначених органів визначено особу спеціально уповноважену для запобігання корупції (на зазначену особу покладено обов'язки отримання та попередньої перевірки інформації від викривачів). Тобто детально регламентована процедура отримання від осіб (в тому числі і анонімно) інформації про окремий вид кримінальних правопорушень – корупційні правопорушення. Стосовно інших кримінальних правопорушень – процедури повідомлення про факти їх вчинення, перевірки та використання інформації, отриманої від конфідентів, і взагалі робота з конфідентами регламентується виключно підзаконними нормативними актами з обмеженням доступом.

Стислі строки перевірки, необхідність швидкого прийняття рішення що до використання такої інформації, ефективність її використання вимагає оперативної оцінки психологічних мотивів осіб, які надають інформацію про вчинення кримінальних правопорушень.

Враховуючи зазначене вважаємо за доцільне виділити основні аспекти мотивації таких осіб, які складають наступні рівні:

Перший рівень – бажання попередити покарання – тобто моральні принципи слугують інструментом прагнення уникнути неприємностей (таким мотивом може керуватися особа, яка сама приймала участь у вчиненні кримінального правопорушення, але з певних міркувань вирішила уникнути покарання шляхом отримання статусу конфідента).

Другий рівень – груба форма моральної оцінки, яка мотивована потребою у задоволенні власних бажань (таким мотивом може керуватися особа, яка використовує інформацію про кримінальне правопорушення з метою усунення конкурента, зокрема в кримінальному середовищі).

Третій рівень – мотивацією служить бажання уникнути відторгнення з колективу, соціальної групи, соціуму осіб, які знаходяться на відповідному рівні морального розвитку і не сприймають кримінальну поведінку як норму).

Четвертий рівень – якість морального розвитку обумовлює появу абсолютного імперативу, що не підлягає

критиці (аксіома) та проявляється у формі відповідного беззаперечного визнання владної структури (а не закону).

П'ятий рівень – мотивацією слугує усвідомлена та активна потреба поважати соціальний порядок та підтримувати юридично визначені правила поведінки – відповідно закон обертається на моральний імператив (бездумне виконання законів).

Шостий рівень – особи приймають моральні рішення ґрунтуючись на власній совісті і намагаючись поєднувати свої рішення з певними етичними нормами, навіть у тому випадку, коли їх рішення вступають у протиріччя з існуючими законами.

Сьомий рівень – особи фізично та психологічно неспроможні приймати інші рішення, ніж ті, що ґрунтуються на універсальних етичних імперативах.

Окрім цього існує ряд осіб, які не знаходять місця у такій класифікації, оскільки не дійшли у своєму моральному розвитку до стадії ухилення від покарання, якщо їх бажання диктують їм інше. Так само проблеми інших людей не значать для них нічого – клінічний термін – «соціопат».

Останні зміни до законодавства зокрема (антикорупційного) обумовлюють появу ще одного мотиву – корисливого, оскільки наприклад, право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину. Розмір винагороди визначається судом у межах 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину. Розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат, установлених на час вчинення злочину.

Таким чином зазначені мотиви та їх класифікація може бути використана для підвищення ефективності функціонування інституту конфідентів.